

félig vád állapotban, mi bennünk irántad új aggódalmakat idézett elő, mellyek maig se szűntek meg, mert sem elébbi ígéreted be nem váltád, sem nőmnek egy hozzád irt levelére, nem válaszoltál. Mi tehát nem tudjuk, Pécssett? Mocsoládon vagy Mágocon vagy, hol keressünk fel levelünkkel, ez oka, hogy neked illy későn válaszolok, másik oka pedig, hogy szemeimnek öt hónapja nem vehetem hasznát, azonban lehetetlen tovább tünnöm e' bizonytalanságot, e' sorokat a' jó istenre bizván, ki talán majd csak kezeidbe juttatja őket, arra kérék és kényszerítelek, írj már valahára bizonyost sorsod eldőlteről. Nem fogod e' levélben elfeledni Antalt se, valamint kedves Szüleinket sem. Szekcsőn levő nőtestvéreinkről nem rég hallánk, Fáni, kit mindnyájan csókolunk, hisszük, egészséges és baj nélkül van, a' mi minket illet, én istennek hála már javulóban vagyok, fel is vagyok, de kimenni még hetekig se fogok, írni, olvasni egyáltalában nem tudok, nőm és gyermekeim hála egészségesek. Sz. Györgyig itt a' régi szálláson maradunk, azután Ferencziek terén a' könyvtár épületébe, hol az általad is tudott állomást elnyertem. Gyermekeink igen sokszor és szeretettel emlékeznek rólad. Csókolunk mindnyájan mindnyájatokat és elvárjuk leveled, Isten áldjon, Terkát és Minát szinte csókoljuk, szerető testvéred

Muki.

Közli: KOZOCSA SÁNDOR.

KIADATLAN AMADE-VERSEK.

I. Hymnus Nep. Szent Jánqshoz.

A bösi családi levéltár kiadatlan Amade-versei között egy himnuszt is találtam, amelynek közlése nem illett az akkor közzétett többi szöveg közé.¹⁾ Latin szövegét eddig is ismertük,²⁾ de előkerült külön füzetben is, mint eddig ismeretlen Amade-nyomatvány.³⁾ A magyar szöveg Amadenak eddig is ismeretes három Szent János-himnuszát⁴⁾ szerzi meg egy negyedikkel. Ezt a kultuszt megmagyarázza, hogy a nepomuki szentet költőnk már gráci diákévei idejében (a jezsuiták hatása alatt) védőszentjévé választotta.⁵⁾ A költeményt a kéziratból betűhíven közöljük:

Cseh Országnak Nagy Fáklája!
Isten különös szolgája!
Tekintsd: hozzád borúlok!
Mindent meg vető voltodhoz
Folyamodom Oltárodhoz
Áldozva itt hódúlok!
Sok ezrek közt! edgyik én is!
Meg gyalázott én szegény is
Ha? hozzád folyamodok.

Melly szerencsés volt az Üdö!
Boldogh pillantás, s-esztendő
Ki világra született
Nepomukban hogy virrada
Ez világh! illy fény! s-Csillaga!
Kitül illy nagy szentett vett!
Fényre hoztad: Tévelygöckett
Meg fogtad Hitt mélységeket
Meg ismérny hív Hitett.

¹ IK. 1936. Györi Szemle 1936. és 1937. évf.

² Vértessy Jenő közlése IK. 1902. 97. l.

³ IK. 1934. 404. l.

⁴ Négyesy kiadványa, 409—418. l.

⁵ *Báró Amade László*. Pécs, 1937. 38. l.

Midőn Papnak szentöltettél,
 És méltó, s-érdemes lettél!
 Szent Gyónásnak titkára;
 Királynének gyóntatója
 És lelke titok Tartója
 Lettél sok csudájára!
 Ez halálad jel-ntette!
 Hogy: nyelved nem jelentette
 Titkát semmi próbára.

Kegyetlenkedett az Király
 Parancsoliya! hogy: elő állj
 Mond meg gyónot vétkeid;
 Hízkelkedik! rosszal! jóváll!
 Minden kin! Kincs: és: valóval
 Hogy jelencsd ki titkaid!
 Főlségének erejévell!
 Égh: s-Földiek reményévell
 Lángoztattya szavait.

Nem ijesztett! nem változtál!
 Nem hitett: nem hajtottál
 Voltál hív Pap s-állandó
 Szent Tűz tűzben próbáltatott!
 Szent Nyelved föll nem odatott
 Semmire sem hajlandó;
 Az Tűz vízzel büntettetett
 S-élted annak szentöltetett
 Éghnek így légy áldozó.

Te! állandóság Példája!
 Hív Szív, s-hitnek kösziklája
 Ritka Példa! s-csudája!
 Öt fény csillag koronázott
 Moldvában tested haborzott
 Világ álmilkodása!
 Csillagok közt helyeztetted!
 És: Nagy Szentnek szentöltetted!
 Bízók folyamodása.

Mivel: meg nem kísértődött
 Szent nyelved meg sem sértődött!
 Ép! s-van illy dücsöséged;
 Halgatt: s-még is szól érdeme,
 Prágában Tested teteme;
 Van illy Sz: híred s-neved!
 Titkos Martyr érdemidben
 Élni s-halny böcsületben
 Engedd: s-menny [a] Menyekben.

Amen.

Tele: világ kerekége
 Böcsületnek vagy Mentője
 Tisztelünk és szeretünk
 Erős Pays Patrónussa!
 Gyalázatnak hozzánk jussa
 Ne légyen! Így könyörgünk
 Böcsületünket szeressed!
 Nyelv fulánkokat büntessed
 Ments meg! Szánymeg: kesergünk.

Ezek ártnak hír nevünkben
 És: amazok Tisztyeinkben
 Magad Nagy Sz: jól tudod
 Rosdásétytyák gaz nyelvekkel
 Gaz Pribék sok Irigyekkel!
 Híveidet: meg szánod;
 Gyalázd meg: az gyalázókat!
 S-szemtelen rágalmozókat!
 Attya! úgy is akarod.

Én magamért nem szöpögök!
 De mindenekér könyörgök!
 És: gyalázzat: pírúlok!
 Imádgjad az Mindenhatót!
 Mert: magam nem tehetek jott!
 Hír nevemben ajánlok!
 Vigasztallad búss szívemet
 Téricsd meg böcsületemet!
 Így éllyek! és: így halok.

Égész világ! hozzád borúl!
 S-Patronyusságodra szorúl!
 Mert legh nagyobb szüksége
 Nagy érdemidnek nagy tétii!
 Négy részeit megréméti;
 Nincsen más segitsége!
 Élet s-böcsület egy nyomban
 Tudod: hogy jár azt leg jobban
 Hogy nincsen külömséghe.

Síró szívvel és: szemekkel
 Zokogok, s-forró könyvekkel
 Segítsd! segítsd! sorsomat
 Szűz Mária Sz: Anyánkért
 Vigasztaló Patronánkért
 Kissebbedet voltomat!
 Böcsület nagy pártfőzőja
 Csuda nagy boszú állója!
 Így zárjam koporsómat.

II. Világi énekek.

A Kisfaludy-Társaság 1844—46-iki népköltési gyűjteményében, ¹⁾ az egyik, Vácról, 1847. február 15-én érkezett köteggben egy régi kéziratfüzet van, 25 dallal. ²⁾ A beküldő neve nincsen rajta és — sajnos — a kísérő-

¹⁾ MTA. kéziratára. Magy. irodalom. Népköltészet. 8-r., I—X. k.

²⁾ U.-ott, VI. k. 159. sz. — Felirat a 3. l.-on; *Szép Világi Énekek.*

levél is hiányzik. Az első levélen egy Mária-himnusz így kezdődik: Cantio de BMV. — *Egek ékessége, földnek dicsősége, Magyarok Aszonya, Királynéja*... A következő leveleken azután örömmel ismertem rá Amade László írására (az 1730-as évekből), amellyel a 2—16. énekig találkozunk.¹⁾ Örömet gyarapította, hogy az 5, 7—11, 13. énekekben Amade ismert költeményeire akadtam; ²⁾ ez a körülmény megerősítette föltevésemet, hogy a többi is Amade László szerzeménye. Valóban, csak az első (2. sz.) út el a költő szokott tárgyaitól, de az *Izrael leányi* itt is emlékeztet a CXVI. *Sionnak leányi*... kezdetű versére s arról, hogy «a pap összead», a LXXI. énekben is van szó. A többihez semmi kétség sem fér. Közülük az 5. (*Ha engem szivedből ki nem zártál...*) eddig is ismeretes volt (*Sziveket újító bokréta* 126. l. és IK. 1932. 175. l.), csak nem tudtuk, hogy Amade verse.

A 17—25. ének azonban nem Amade írása. Ezek közül is a 17., 18. és a 25. Amadenak eddig is ősmert versei ³⁾, a 21. 22. és 24. csak valószínűleg Amadenak (a másolásban részben már romlott szövegű) költeménye. (Ezeket az alábbi közlésben megcsillagoztam.) A 15. 16. és 20. latin versek; a 19. (*Meg holt, meg holt Czigányoknak vajdája*... v. ö. P. Horváth Ádám, *Ötödfélszáz énekek* 294. sz.) és a 23. (*Vándorlásim járásimban Kapusi szép városában*...) semmiképpen sem Amadeéi.

A népköltési gyűjtemény egy másik, beküldött levélén két költemény van. ⁴⁾ Az egyiket (*Inkább boszszant hamisságod*...) már Erdélyi Pál, más forrásból, mint Amade-verset közölte. ⁵⁾ A másik is Amadera emlékeztet s így azt is, csak mint valószínűen Amade-verset közlöm:

(1)

Leány társim sírjatok
Én velem bánkodgyatok
Méglen el jön az az nap,
Melyben fel áldoz a Pap.

Nincs gyümölcse Virágomnak,
Ez oka bánatomnak,
Mely noha magában szép;
S gyűlöli a Zsidó nép.

Járjuk a zöld mezőket,
Szolítsuk az Erdőket
Hallya búmat minden hegy,
Es az víz mely itten megy.

De én az Istent tisztelem
Ezt-is néki szentelem
Illatosb az Szűz virág
Mint sem az gyümölcsös ág.

Én fejemen az Párta,
Kontyát héjában várta
Majd meg emfszti a Tűz,
Mert holtig marattam Szűz.

Ti Izrael leányi
És hegyek tartományi
Bizonyságim legyetek
Szűzen keseregjetek.

¹⁾ A költemények nincsenek számozva, én számozom őket sorrendjükben.

²⁾ 5. *Szép Cziczerkém, szelid birkém*... XLIX. Az első strófa kéziratunkban a végén van. (A római számok, fent a szövegben is, a Négyesy-kiadáséi.) — 7. *Édes Dudi Dudácskám*... CII. — 8. *Nem hiszek már, nem, nem, nem*... CI. — 9. *Nem gondolok sziveddel*... V. — 10. *Amor mit akarsz én szivemmel*... C. — 11. *Dira-dura La la la*... CXII. (Az 5. str. hiányzik.) — 13. *Lila moja*... XCIX.

³⁾ 17. *Szivem csengetyűje*... XC. — 18. *Mullyék minden ell*... LXXXV. — 25. *Te vagy életem reményem*... XLIII.

⁴⁾ Id. h. 8-r. X. k. 193. sz.

⁵⁾ EphK. 1907. 206. l.

(2.) *Más*

Engemet hát el hatz	Mind addig veszélben
Sótt veszélbe forgattz	Tenger közepében
O tündér dücsőség!	A széltül hányottam
Ah mely gyakran biztat	Miglen az örvénybe
Meg is a porban hacz	Sötétes tömlőczben
O hamis remenség!	Habokint nyomattam.
A kit ma fel emelsz... <i>repetitur</i>	Igy fizetsz azoknak... <i>rep.</i>
Holnap földig le versz	Kik téged vadásznak
Nincs benned igazság	O igen mulandó
Nincsen állandóság	Soha nem állandó
O álnok mesterség!	Világi dicsőség.

Ah a ki életed
 Igazan szeretedl
 Ne higy a viágnak
 Mert azonnal fejed
 Mélységébe ejted
 A Nyomoruságnak
 Hogyha ugyan akarsz... *rep.*
 Itt szerencsés lenni
 Egyedül Istenre
 És a hív egekre
 Kell szívedet bízni.

(3.) *Más*

O mulandó földi dicsőség	Igy bansz velem álnok szerencse
Nincsen benned semmi reménység	Keservemet nincs ki enyhítse
Mutatod kedvedet	Mert küldöd Menykövid
Itatod mérgedet	Bocsatod nyilaid
Hitetlen.	Szüntelen.
A kibenned veti reménységét... <i>rep.</i>	Im vezettél koronára... <i>rep.</i>
Gyötrelminek nem éri végét	Fel emelél méltóságra
Most törbe kevered	De megint le vetél
Veszélben temeted	És porban keverél
Kegyetlen.	Szemtelen.

Ah elig már ne üldöz engem
 Mert kinozod epezted lelkem
 Elig jait neveltél
 Sok sebet ejtettél
 Szívemben.

Ah ne vesd megsohajtásim... *rep.*
 Hallyad imár jajdulásim
 Hozd vissza kedvemet
 Ujicsd örömmimet
 Szívemben.

(4.) *Más.*

El tökélettem	Meg ismértteted
Hogy szerencsétlen	S- el -is hitetted
Szerelmednek terhét le teszem	Vélem álnok szívek módgyára
Nem is oly könnyen	Hogy szenvedésem
Véltem hogy szívem	S-titkos hívségem
Csált vető törében ereszen.	Jutna nálad kívánt czéllýára.
Csak előbbi napom fényire	Mind addig még ravasz szándékid
Juthassak régi örömire.	észre vettem szíved jádzásit.

Im Szigyenséggel
Sött mesterséggel
Fel gyuitál sok ártatlan szivet.
Addig kinzottad
Még sírba hoztad
Ököt azt a kegyetlenséget
Furiákhoz vagy már hasonló
Viperáknál mérgesebb kigyó.

Káromról írtam
Mert tapasztaltam
Hogy senki ily könnyen nehidgyen,
Ily színyes képnek
Sött mérges képnek
Senki fogott csufja ne lígyen.
Mintsem élni ily csúf inségben
Jobb merülni az mély tengerben.

(5.) *Más.*

Árván	Záross	Igy dült	
Sírván	Város	Merült	
Szívemet	De hogy zár	Fogságban	
Kedvemet	Semmi kár	Rabságban	
Epezstem vígságimat	Benne ne lenne,	Fínye s — remínye víg	[szívemnek]
Nincs ki	[öriztetik.		
Senki	Ügyes	Szoknak	
Helettem	Frigyes	Csoknak	
Mellettem	Népektül	Helyt attam	
Szánná	Az kiktül	Nem tuttam	
Vagy bánná	Hívség	Kérgét	
Agságimat.	Békesség	És mérgét	
Az ki hív társom volt	Szeresztetik.	Szeretömmnek.	
Az is elpártult	Mert mint az advas	De színyes szerelmét	
Álnokság	Fában a féreg	Hogy észre vettem	
Csalárdság	Érkezik	Fogságát	
Vólt valamit szólt.	S — férkezik	Meggyöztem	
	Mézben az méreg.	Már szabad lettem.	
Noha	Talált	Ámbár	
Soha	Halált	Most már	
Unalmat	Hogy nem félt	Hívségét	
Faidalmat	Vígan élt	Beszédgyét	
Szívem szívében nem	Sámson hív társam	Adgya s — fogadgya,	[még is félek]
[okozott.	[véletlenül		
Még is	Izes	Mert rosz	
Hamis	Mézes	Gonosz	
Okokal	Szójának	Álnok célt	
Modokkal	Csokjátul	Sok fórtélyt	
El vált	Hodult	Szívén	
S máshoz ált	S — meg bodult	S- nyelvén	
Buban hozott.	Szertelenül.	Lenni vélek.	
Illyen a szerencse	Dalila volt nyila	Ily ravasz társommal	
Változó kincse	Kitül sebesült	Ha meg békéllek	
Hol nem félsz	Olly időn	Írtozom	
Vígan élsz	Az midőn	S- tartozom	
Ott zár bilincse.	Kebelében dült.	Töle még élek.	

(6.)* *Más.¹**Gavallér.*

Ell úntam már szerelmedet
Másnak adtam én szívemet
Sokkal náladnál szebnek.
Az tetzik szemeimnek.

Dáma.

Dicsekedtél szemflemmel
Hitelkettél én szívemmel
Holott soha nem bírtad,
Tréfát jadzott az raitad.

¹ Ilyen párbeszédés költemény a LXXXIV. is és Erdélyi Pál közlésében a 21. és 22. költemény (EPHK. 1907. 208. l.), ez utóbbiak is szétválásról szólnak: «Vigyen eördög, tartson pokol.»

Gavallér.

Mesterség azt véghez vinnyi
Mindenkor edgyet szeretnyi
Azt az ember el únnya,
Bár szemeit be húnnya.

Gavallér.

Elég volt már tülem elég
Csak edgyett szerettem eddigh
Más szeretett kettőt hármát
Talán nékemis szabad.

Dáma.

Nyisd meg szemed, lásd mint téged
Csalogatott reminsíged
Kit készültél megh únnyi,
Azt nem tudod megh nyerni.

Dáma.

Elég volt már tüled elég
Sokis volt rakodnod eddigh
Hogy mersz hármát gondolnyi
Egy is tudott megh csalnyi.

(7)* *Második.* (Sic!)

Reménség epesztő sziveket távozzál én tülem
Te miattad keserüséget szenvedett én szívem
Igyekszem partyára
Csendes békességnek
És gyönyörűségnek.

Jedztem magányos életet hív társul magamnak
Keresvén kívánt nyugodalmat hanyatlott sorsomnak
Eleget éltemben szívem raboskodott
Bús gondolatokban eleget kínlódott
S hervadott.

Vále már kegyetlen reménység, ne háborgass engem
Ah keserves gyümölcsidet nem kívánnya szívem
Ki tanultam immár te ravasságodat
Nem köllesz, hitemmel pecsétlem
Sz: fogadásomat.

(8)* *Más.*

Hívségemnek szerelmemnek
Tehát tsak az a' díja?
Igy hitegetz és így fizetz
Lévén szerelmed rabja.

Tellyék kedved tehát néked
Bizvást fogyazd éltetemet
Oh átkozott meg változott
Roncsd meg már én szívemet.

Új kinokkal faidalmakkall
Szívem szíved fonnyasztja
Szánd megh inkább szegintne hadd
Hogy ne rontsa halála.

Ne kínlódyék s-emisztödyék
Ez világon már többet
Zárd bé gyorsan koporsómban
Szegény romlott testemet.

Jaj héjában van panaszom
Mert meg nem halgattatom
Sött ujobban sulyosabban
Általad kinosztatom.

Igy fizetnek és kedveznek
Nékedis mégh az Egek
Sértegetnek és üldöznek
Kik mutattyák hogy hívek

Kemény szíved és szerelmed
Hívségemnek hogy nem hisz
Ki tenéked hív szívemet
Már régen föl áldo(z)ttam.

Én romlásom és halálom
Jut mégh akkor eszedben
De későn lesz, mert már el vesz
Fonala rosz éltetnemk.

(9.)*

Sokat futtattam elmémet
 Hogy senki ne tudhassa
 Mi sértette bús szívemet
 Magát ki ne mutassa
 Éltemnek tündér próbája
 Vallyon mit mutat koczkája
 Szerencsétlen bús szívemnek
 Mint forog vitorlája.

Jóllehet sok hamis nyelvek
 Ellenem zugolódnak,
 De én arra csak nevetek
 Lássák bármit mondanak
 Én ugyan végső órámig
 Koporsómnak bézártáig
 Hivségeiről emlékezem
 Éltem végső napjáig.

Talán fel kél még valaha
 Napom sugára 's fénye
 Jóllehet most sem mostoha
 Éltemnek egy reménye.
 Esküvésemet megtartom.
 Szerelemtől el sem válom
 Hitemet soha nem szegek
 Bizonyságim az egek.

Sokan olyan balgatagok
 Vélik hogy legyenek álnok
 Én tudom a mit gondolok
 Maragyon csak az titok
 Azért meg sem magyarázom
 Se nevemet le nem írom
 Higyed a mit mostan mondok
 Örökös rabod vagyok.

Közli: GÁLOS REZSŐ.

EGY ISMERETLEN SCHUBART-FORDÍTÁS.

SCHUBART Ker. Fr. Dánielnek sok népszerű költeményéből hozzánk alig jutott el valami. Énekelt dalaiból eddig mindössze egynek buktant föl magyar nyoma (IK. 1940. 43. l.), ezenkívül csak Kis János versein volt egy kis hatása észrevehető. (EPhK. 1911. 456. l.). Már ezért is figyelmet érdemel az a még kiadatlan fordítás, amelyet a zirci apátsági levéltárnak egyik kéziratos énekeskönyvében találtam. De érdekes maga a vers is, Schubart életének egyik szomorú emléke. Károly Jenő, a Schiller életéből is ősmert württembergi herceg, 1777-ben költőnket elfogatta és börtönbe záratta. A vád, amelyet Schubarttal sohasem közöltek, lázítás volt; az igazi okot azonban abban látják, hogy híres jezsuitaellenes lapjában, a Deutsche Chronikban a bécsi udvart támadta s ráadásul a herceg kedvesét, Hohenheimi Franciskát is kigúnyolta. Tíz esztendeig sinylődött érte a hohenspergi várban, s bár a rideg uralkodó különböző kedvezésekkel, fokozatosan könnyített sorsán, azt az ígérését, hogy mielőbb kiengedi, nem váltotta be. Ezen felbőszülve írta Schubart 1779-ben vagy 1780-ban *Die Fürstengruft* c. vakmerő versét, amely a Frankfurter Musenalmanach 1781-re szóló kötetében meg is jelent. A haragos költemény, amellyel a költő a herceg bosszúállását ismét magára zúdította, 26 strófára nyúlik.

A magyar fordító nevét nem tudjuk. *G. J.* van a vers alatt s az aláhúzás cífrái között egy *L. B.* (Liber Baro) olvasható ki. — A fordítás, a kéziratoskönyv más részeiből következtetve, 1820—1825 között készült; oly időben, mikor efféle, a zsarnokok ellen lázító versnek kinyomatására gondolni sem lehetett. A fordító nem követi az eredetinek versformáját; a négysoros strófákat pedig 8—8, sőt néha 16 sorra oldotta föl.